

Pròleg

CHARLES DICKENS

Va néixer a Portsmouth, una ciutat al sud de la Gran Bretanya, el 7 de febrer de 1812. Era el segon d'una família nombrosa de dotze fills. El 1824 es van traslladar a Londres i el seu pare, un administratiu somiador i jugador, va ser denunciat per impagament de deutes i empresonat, la qual cosa va suposar per a Charles la pitjor experiència de la seva vida, ja que amb dotze anys va haver de posar-se a treballar en una fàbrica de betum per ajudar la seva mare. Gràcies a una petita herència que van rebre, el pare va poder pagar el que devia i sortir de la presó, però ell mai no oblidaria aquells dies ni els ambients sòrdids que va conèixer: els barris baixos de la ciutat, les presons, les fàbriques on explotaven els treballadors, molts d'ells nens o emigrants. Els diners heretats li van permetre estudiar en un bon col·legi, però el 1827, amb quinze anys, el va abandonar per començar un altre cop a treballar, aquesta vegada de missatger. Poc després, per mitjà del seu oncle, va

entrar en un diari i així va iniciar la seva tasca de periodista, malgrat que ell hauria preferit ser actor.

El 1833 va començar la seva carrera com a escriptor, que mai no va abandonar i que li va permetre mantenir una família de deu fills. El seu primer gran èxit li va arribar el 1837 amb *Els papers pòstums del club Pickwick*. El 1838 va escriure la seva obra més famosa, *Oliver Twist*. Va començar a viatjar pels Estats Units i per tot Europa i a ser un autor reconegut. El 1843 va publicar el seu gran èxit, *Cançó de Nadal*, que va ser seguida per altres obres, com *David Copperfield* (1850), *Temps difícils* (1854), *Història de dues ciutats* (1859), i la seva última gran obra, *Grans esperances* (1861). La incessant dedicació a l'escriptura li va afeblir la salut i el 9 de juny de 1870 va morir d'un vessament cerebral. Està enterrat a l'abadia de Westminster de Londres. En la seva tomba s'hi poden llegir aquestes paraules: *Va ser un defensor del pobre, del miserable i de l'oprimit*.

UNA CANÇÓ UNIVERSAL

Cançó de Nadal és una obra molt senzilla de llegir. El seu argument es pot resumir dient que tracta d'un viatge imaginari que el protagonista, l'Scrooge, un prestador de diners, vell, solitari, avar i malvat, fa guiat per tres esperits del Nadal (passat, present i futur), a través de la seva vida passada, la present i la que es projecta en el futur, per tal que vegi les conseqüències que poden tenir els errors que

ha comès al llarg de la seva vida. Dickens divideix l'obra en cinc parts, que corresponen a les estrofes, així les anomena ell, d'una cançó de Nadal. Aquí, l'hem dividit en una introducció, una conclusió i tres visites dels esperits que l'acompanyaran.

El títol original de l'obra, *A Christmas carol*, es refereix exactament al villancet. Aquest tipus de composició va néixer com a cançó profana popular per ser cantada en grup i més tard es va associar amb el Nadal i les seves lletres van esdevenir també religioses. Algunes nadeses s'han fet universalment famoses, com *Jingle bells*, *Holy night* o *We wish you a merry Christmas*, totes tradicionals a la Gran Bretanya i adaptades en múltiples versions a la resta del món.

Al Regne Unit, la celebració del dia de Nadal és similar a la del nostre país. És una de les festes més importants de l'any i es comença a preparar amb molta antelació: les ciutats s'adornen i les famílies planegen els àpats que compartiran amb els éssers estimats, que allà acostumen a consistir en un gall dindi farcit de castanyes i púding o plumcake amb fruits secs. Cors professionals o aficionats canten nadeses a les cantonades i la gent va a les esglésies o passeja pels carrers de vint-i-un botó. L'esperit de Nadal ho inunda tot i supera els preceptes de qualsevol religió concreta, encara que l'origen sigui la cristiana commemoració del naixement de Crist, per coincidir en els valors que totes prediquen: pau, amor, tolerància, solidaritat amb els més necessitats i, també, trobada familiar i alegria.

Dickens és un mestre a l'hora de recollir aquest ambient. Ell estima la seva ciutat, Londres, i l'observa i l'estudia per oferir-nos un veritable quadre de costums, meitat realista i meitat sentimental o romàntic. Guiats pels tres esperits penetrem a les cases dels petits burgesos, de la classe humil i, fins i tot, dels tipus més miserables; però també ens ensenya les botigues plenes de menges i passem pels carrers i entre la gent. Hi ha tants personatges, que amb prou feines en pot detallar algun; simplement els esbossa, però amb això n'hi ha prou per caracteritzar-los. Ara bé, n'hi ha dos que cal destacar: l'Scrooge, el protagonista, el nom del qual ha quedat recollit en el diccionari amb el significat de *garrepa*, i el petit i desvalgut Tiny Tim, com tots els nens pobres, el seu predilecte.

En resum, som davant d'una de les obres favorites de l'autor i la que va obtenir l'èxit més gran de totes fins als nostres dies. El mateix Dickens era reclamat perquè la llegís en públic i ell la dramatitzava, és a dir, modulava la veu quan canviava de personatge o parlava el narrador. Sens dubte, gaudia amb el contacte del públic, ja que no en va, quan era jove, va voler ser actor. Avui, la seva obra està traduïda a la majoria d'idiomes i és un clàssic nadalenc.

LOURDES ÍÑIGUEZ BARRENA

He volgut que, en aquest fantàstic relat, els espectres neixin d'una Idea que no faci malhumorats els lectors amb si mateixos, ni amb altres persones, ni amb l'època nadalenca, ni amb mi. Desitjaria que aquest llibre embruixés amablement les vostres llars i que ningú no en volgués abandonar la lectura.

El vostre fidel amic i servidor,

Charles Dickens

Desembre, 1843

PRIMERA PART

El fantasma d'en Marley

Per començar direm que en Marley era mort. D'això, no n'hi ha cap dubte. La seva acta de defunció havia estat firmada pel sacerdot, per l'encarregat de la funerària i per la persona que va presidir l'enterrament. El vell Marley estava tan encarcerat com els claus del seu taüt. Ho sabia l'Scrooge? És clar que sí. L'Scrooge havia estat el seu soci i el seu amic, el seu hereu i el seu únic assistent al funeral.

L'Scrooge era un terrible garrepa; tenia un puny tan tancat com una ostra. Era un vell solitari i avar, que aferrava i espremia els altres sense cap bri de compassió, dur com una pedra. La pròpia fredor interior congelava els trets del seu aspecte exterior: nas pun-

xegut, galtes descarnades, ulls enrogits, llavis prims i moradencs, cap canós, veu aguda i cridanera i passos rígids. La seva baixa temperatura sempre l'acompanyava; no hi havia temps que el commogués. Ell mai no cedia davant de res. Per això mateix mai ningú no l'aturava pel carrer per saludar-lo, cap nen no li preguntava l'hora ni cap pidolaire no s'atrevia a demanar-li almoïna. Però això no li importava gens ni mica; al contrari, li agradava mantenir la gent a distància.

Un dia, el millor de tots els de l'any, el de la nit de Nadal, l'Scrooge estava assegut a la seva oficina, vigilant el seu empleat, que escrivia cartes a la seva taula i intentava escalfar-se amb la bufanda i una espelma, ja que l'única estufa de carbó que hi havia era al despatx del vell.

—Que tingui un bon Nadal, oncle, i que sigui molt feliç! —va cridar una veu alegre.

Era el nebot de l'Scrooge, que havia entrat del carrer.

—Bah! —va comentar l'Scrooge—. Bajanades!

—Una bajanada, el Nadal, oncle? No ho deu pas dir seriosament?

—És clar que sí —va respondre l'oncle—. Feliç, feliç! Quines raons tens tu per ser feliç? Ets més pobre que una rata.

—I vostè, quins motius té per estar sempre enfadat si és tan ric? No sigui així, home.

—I quina altra cosa puc fer si visc en un món de bojós com aquest? Nadal, Nadal! Què significa Nadal? Que un és un any més vell i que és una època de pagar factures i de gastar diners. Si pogués, cosiria la boca a tots aquests imbècils que no paren de dir «Bon Nadal!». Poca-soltades! Ves, ves! —va concloure l’Scrooge asprament—. Ves a celebrar el Nadal a la teva manera i deixa que jo ho faci a la meva.

—Celebrar-lo? —va repetir el nebot—. Però si vostè no el celebra! Ho hauria de fer, perquè hi ha molts motius per fer-ho. A part de les referències religioses a les quals deu el seu origen, és un temps de bondat, de caritat, de perdó i d’alegria. I encara que mai no hagi tingut una moneda a la butxaca, jo la beneixo, la festa de Nadal.

L’escrivent va aplaudir instintivament i l’Scrooge, enfurismat, li va dir:

—Si el sento fer soroll un altre cop, li asseguro que celebrarà el Nadal perdent la feina. I tu, garlaire —va dir al seu nebot—, ja que ets tan bon orador, no sé per què no et presentes al Parlament.

—No s’enfadi, oncle, i vingui a dinar amb la meva dona i amb mi demà.

—De cap de les maneres. Per què et vas casar? —va grunyir l'Scrooge.

—Perquè em vaig enamorar.

—Que et vas enamorar?! Au, va! Amor i Nadal, les dues coses més ridícules del món. Adeu, que et vagi bé!

—Mai no ha vingut a casa meva, oncle. Per què no podem ser amics? Em sap greu que sigui tan tos-sut. En fi, ho he intentat. Bon Nadal i felix any nou! —i se'n va anar cap a la porta sense cap retret.

Abans de sortir va felicitar l'empleat, que va correspondre a la seva cortesia. Aprofitant que la porta era oberta, dos senyors d'aspecte amable van entrar.

—El senyor Scrooge, oi? —va dir un.

—Sí —va contestar l'Scrooge—. Què desitgen?

—Doncs veurà, senyor, Nadal és època de fraternitat amb els més necessitats. Nosaltres pertanyem a una organització benèfica i anem fent una col·lecta per a aquests milers de persones que no tenen el necessari. Esperem que sigui generós.

—És que no hi ha asils per als nens i els ancians? Ni presons? —va dir l'Scrooge, arrufant les celles, ja que la paraula *generositat* l'irritava.

—Sí, molts —va contestar un dels cavallers—. I són plens de gent, senyor.

—Bé! Tenia por que hagués passat alguna cosa que hagués aturat el funcionament correcte d'aquestes institucions. Si és així, tot va bé.

—Sí, però aquests centres amb prou feines poden atendre una part de la multitud desemparada. Per això intentem recaptar fons i triem aquesta època d'abundància i alegria. Quina quantitat li aniria bé aportar, senyor?

—Cap —va replicar l'Scrooge.

—Vol guardar l'anonimat?

—Vull que em deixin sol i no em molestin. A mi el Nadal no em diverteix, ni estic disposat que els ganduls es diverteixin a costa meva. Jo col·laboro econòmicament en el manteniment de les institucions que abans hem anomenat; així que el qui tingui

necessitats que hi vagi. I ara, si no els fa res, vull continuar els meus assumptes. Bona tarda!

Com que van veure que era inútil insistir-hi, els dos homes se'n van anar. La boira i la foscor s'havien anat fent més denses, tant que algunes persones caminaven amb llanternes. El vell rellotge d'una església propera va tocar les hores amb les seves ronques campanades entre els núvols. El fred va esdevenir intens i penetrant i congelava els bassals d'aigua dels carrers. Un noi amb cara de gana i el nas gelat va treure el cap per la porta amb intenció de cantar una nadala, però així que va començar a entonar les primeres notes:

*Nadal, Nadal,
dolç Nadal...*

l'Scrooge va alçar el seu bastó amb tanta energia que el jove cantaire va fugir espaordit.

Finalment, va arribar l'hora de tancar l'oficina. L'Scrooge es va aixecar de l'escriptori i l'ajudant va fer immediatament el mateix. Va apagar l'espelma i va agafar el barret.

—Suposo que demà deu voler tenir el dia lliure, oi? —va etzibar a l'empleat.

—Sí, senyor, si vostè no hi té cap inconvenient —li va respondre.

—I no creu que això és molt injust, que li hagi de pagar els dies que no treballa?

—Però, senyor, això només passa el dia de Nadal, un cop a l'any! —va comentar amb timidesa.

—Mala excusa per treure a un home els diners de la butxaca —va concloure l'Scrooge, cordant-se l'abric—. En fi, prengui-se'l, però el proper dia el vull veure aquí més d'hora, eh?

L'escrivent va prometre que així ho faria. Es va embolicar bé la bufanda al coll, ja que el sou no li arribava per comprar-se un abric, i es va dirigir a pas lleuger cap a casa seva.

L'Scrooge va menjar-se el trist sopar a la taverna habitual, d'allò més lúgubre, i després de llegir tots els diaris i de repassar el llibre de comptes, va agafar el camí de casa seva. Vivia en un pis que havia estat del seu difunt soci, en un edifici llòbrec situat al final d'un carrer fosc i sinistre al centre de Londres. L'Scrooge va treure la clau i, en ficar-la al pany, hi va veure reflectida la cara d'en Marley, el soci difunt, mort feia set anys. Estava envoltada d'una llum resplendent. Tenia els ulls oberts i els cabells esbullats. Això i el seu color esmorteït feien que el seu aspecte fos horripilant. L'Scrooge se'l va quedar mirant fixament. Dir que no va sentir por seria mentir; però va sacsejar el cap per apartar aquella visió i va obrir la porta. Abans de tancar-la darrere seu, va encendre una espelma i es va girar amb cautela, no fos cas que hi hagués la silueta

d'en Marley. No hi havia ningú. «Bah, bah!», es va dir, i va tancar amb un cop de porta que va fer retronir les parets.

Tot estava a les fosques; l'única llum era la que irradiava l'espelma que portava a la mà. Amb un cert temor, va fer un cop d'ull a les habitacions per comprovar que tot estava en ordre i va entrar al dormitori. No hi havia ningú a sota de la taula, ni del sofà, ni del llit, ni a l'armari, ni dins de la bata penjada a la paret. Unes brases cremaven a la llar de foc. Va tancar la porta i va girar la clau dues vegades, cosa que no feia habitualment, però va pensar que així estaria més segur. Es va despullar i es va posar la camisa de dormir, la gorra estrenyacaps, les sabatilles i la bata i es va asseure al costat del foc, que era poc viu per ser una nit tan freda. De sobte, les flames es van avivar i entremig hi va poder veure novament la cara d'en Marley. L'Scrooge va fer un salt.

—Bajanades! —va dir en veu alta. I va començar a anar amunt i avall de l'habitació molt nerviós.

Es va tornar a asseure i els seus ulls es van fixar en una campaneta que hi havia sobre la taula. De cop i volta, i de manera inexplicable, la campana va començar a sonar sola, primer suaument i després estrepitosament, i s'hi van afegir totes les campanetes del pis. Això va durar mig minut, o potser un, que a

ell li va semblar una hora. De sobte van parar totes alhora i, llavors, es va sentir un soroll metàl·lic que venia del soterrani de la casa, com si una persona estigués arrossegant una cadena. L'Scrooge va recordar que havia sentit a dir que els fantasmes de les cases encantades portaven cadenes. Es va sentir un cop sec i la porta del soterrani es va obrir. A continuació, el soroll de les cadenes es va sentir més a prop, primer al pis de sota i després a l'escala. Es dirigia directe a la seva porta.

—Són bajanades! —es va dir l'Scrooge—. No hi vull creure!

Però la cara li va canviar de color quan, després d'un instant, va poder comprovar que l'espectre d'en Jacob Marley travessava la porta i entrava en forma de flama errant. Eren la seva cara, els seus cabells recollits en una cua, la seva roba i les seves botes. Portava una llarga cadena lligada a la cintura i en penjaven claus,

cadenats, caixes de cabals, llibres de comptabilitat, escriptures... El seu cos era transparent i portava el cap embolicat amb el sudari que li havien posat en morir. L'Scrooge es negava a creure el que veia. Al final, fred i sarcàstic, com ell era, li va dir:

—I bé, Jacob Marley, què vols de mi?

—Moltes coses —va contestar l'aparició, amb la veu indubtable d'en Marley.

—Doncs seu, si pots —va dir, dubtant que pogués fer-ho.

—No creus en mi? —va preguntar la visió.

—No —va contestar l'Scrooge amb una seguretat que pretenia amagar la por—. Perquè els nostres sentits ens enganyen, qualsevol cosa els afecta; per exemple, un mal d'estómac. Tu pots ser un filet de carn que se m'ha posat malament, un tros de patata mal bullida, un gra de mostassa. Fas més pudor de menjar mal digerit que no pas de tomba. Així que tot pot ser una invenció de la meva imaginació. Un conte, et dic.

En sentir això, el fantasma va fer un crit espantós i va moure la cadena amb un estrèpit tan gran que l'Scrooge va haver d'aferrar-se a la cadira per no caure a terra del terror que va sentir, que va augmentar quan l'espectre es va treure la bena que li cobria el cap, com si allà dins fes massa calor, i la mandíbula inferior li va quedar penjant sobre el pit.

L'Scrooge, dominat pel pànic, va caure de genolls davant d'ell i li va suplicar:

—Pietat, horrible aparició! Per què vens a atemorir-me?

—Home d'esperit mundà —el va increpar l'espectre—, creus en mi o no?

—Sí, ho he de fer —va assegurar l'Scrooge—. Però, digue'm, per què els esperits vagaregeu per la Terra i per què et presentes davant meu?

—Cal que cada home —va explicar el fantasma— viatgi pel món, prengui contacte amb els seus semblants i comparteixi amb ells el que té per aconseguir la felicitat. Si no ho fa en vida, ha de fer-ho després de

la mort. Jo no ho vaig fer i aquesta és la meva condemna. Ai, pobre de mi! —i va deixar anar un gemec horrible, sacsejant la cadena.

—Per què vas encadenat? —li va preguntar l'Scrooge, sobresaltat.

—Porto la cadena que vaig forjar a la vida. Me la vaig fer baula a baula i per la meva pròpia voluntat. Et sorprèn la forma? —L'Scrooge tremolava cada cop més—. O vols saber com és ja de llarga i pesant la que tu arrossegues?

L'Scrooge va mirar al seu voltant i no va veure res, però va comprendre el que en Marley li volia dir.

—Jacob, vell amic —va dir implorant—, digue'm més coses. Dona'm algun consol.

—No tinc res més a dir-te —va contestar l'espectre—. No se'm permet res més. En vida no vaig sortir mai de la nostra oficina, un forat de fer diners, i ara hauré de continuar caminant, captiu i encadenat, en un viatge incessant i esgotador, torturant-me amb el remordiment de no haver fet el que havia de fer. Vaig perdre la meva oportunitat de fer el bé; això va ser el que em va passar.

—Però tu sempre vas ser un bon home de negocis! —va balbucejar l'Scrooge.

—Negocis! —va exclamar el fantasma, retorçant-se les mans—. La humanitat hauria d'haver estat el meu

únic negoci; el benestar dels meus semblants era el meu negoci; la caritat, la misericòrdia, la tolerància, la bondat, aquests haurien d'haver estat els meus objectius. Els meus negocis només eren una gota d'aigua a l'oceà de les meves ambicions personals.

A mesura que l'espectre anava parlant, la por anava dominant l'Scrooge ja que començava a aplicar-se la lliçó a si mateix. L'espectre va continuar el seu relat.

—Escolta'm, Scrooge, el meu temps s'esgota. He vingut aquesta nit aquí per advertir-te que encara ets a temps d'escapar-te del meu destí. I jo t'ajudaré a aconseguir-ho, Ebenezer. Et visitaran tres esperits...

—Aquesta és l'oportunitat de què em parles, Jacob? —va dir l'Scrooge amb cara d'espant—. Doncs preferiria no tenir-la.

—Sí, és aquesta. Sense la seva visita no tindràs cap esperança d'evitar el camí que joestic recorrent. Espera el primer demà, quan el rellotge toqui la una de la nit. El segon l'hauràs d'esperar a la mateixa hora l'endemà i el tercer, la nit de l'endemà passat.

—I no els podria rebre tots tres junts i així acabem d'una vegada?

—Procura no veure'm més i no t'oblidis, pel teu bé, de tot el que hem parlat.

L'espectre es va aixecar, es va acostar a la finestra i va sortir. L'Scrooge va treure el cap per curiositat i

va mirar. L'aire era ple de fantasmes que gemegaven i arrossegaven cadenes. En va reconèixer alguns, ja que els havia conegut en vida. Malauradament, havien perdut l'oportunitat de fer el bé i ara intentaven allisonar els humans per impedir que fessin el mateix que ells. Totes aquestes criatures es van esvanir en la boira. L'Scrooge va tancar la finestra, es va acostar a la porta i va comprovar que era tancada amb clau, tal com ell ho havia fet. Va moure el cap i va intentar dir «Bajana...», però no va acabar la paraula. Era molt tard i estava molt cansat, així que es va ficar al llit i es va quedar adormit a l'instant.

